

МЕТОДИЧНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

Видання методичного кабінету
КЗ «Луцька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №13 Луцької міської ради»

Шкільна неуспішність: причини та способи подолання

Головна ідея сучасної освіти полягає в тому, щоб учень незалежно від природних здібностей відчував себе особистістю, яка вільно реалізовує свої нахили і уподобання.

Подолання шкільної неуспішності – важливе завдання практичної і теоретичної педагогіки. Проблему неуспішності учнів розглядали такі відомі педагоги як В.С. Цетлін, Ю.К. Бабанський, М.А. Данилов, А.А. Бударний, А.М. Гельмонт, Л.С. Славина, П.П. Блонський, Н.П. Мурачковський та інші. Дослідження проблеми пов'язують з широким кругом соціальних питань, намагаються використати відомості всіх наук про людину, індивід, особистість.

У психолого-педагогічній літературі вживаються два поняття, які характеризують це явище: неуспішність і відставання. Неуспішність – невідповідність підготовки учнів вимогам змісту освіти, фіксована через певний період навчання (вивчення розділу, вкінці півріччя). Відставання – невиконання вимог (або однієї з них) на одному з проміжних етапів того відрізка навчального процесу, який є тимчасовою межею для визначення успішності. Неуспішність - наслідок процесу відставання. Різноманітні відставання, якщо їх не перебороти, переростають в неуспішність. Завдання складається з того, щоб не допустити переплетіння окремих відставань, усунути їх. Це і є попередження неуспішності.

При вивченні причин неуспішності велика увага приділяється дефектам розумового розвитку учнів – слабкості мислення, в тому числі й операцій пов'язаних з творчою діяльністю, нерозвиненістю уявлення, мови (усної і письмової), невмінням школярів організувати свою психічну діяльність. Академік Ю. Бабанський причини неуспішності учнів вбачає у слабкому розвитку мислення – 27%; низькому рівні навичок навчальної праці – 18%, негативному ставленні до навчання – 14%, негативному впливі сім'ї, однолітків – 13%, великих прогалин у знаннях – 11%, слабкому здоров'ї, втомлюваності – 9%, слабкій волі, недисциплінованості - 8%.

У молодших і середніх класах проблеми в навчанні можуть бути пов'язані з психологічними особливостями. Дитина не впевнена в собі, демотивована, тривожиться з різних причин. При цьому вона ще не навчилася боротися зі своїми невдачами та не завжди усвідомлює, що можна попросити допомоги у дорослих. У старших класах до проблеми накладаються всі складнощі перехідного віку. Тіло, гормони й мозок перебудовуються. З'являються перші закоханості, соціальні страхи бути відторгнутим в колі однолітків.

Причини відставання у навчанні поділяють на такі групи:

- недоліки фізичного та психічного розвитку (слабке здоров'я, в тому числі приховані проблеми нервової системи; нерозвинені пам'ять і мислення; відсутність навичок навчальної праці; недостатність сну й відпочинку або навпаки - надто багато розваг; тиск з боку батьків, надмірна концентрація на оцінках; відсутність мотивації, тривожність, страхи, депресія);

- недоліки в діяльності школи (відсутність у класі атмосфери поваги до знань, недоліки в методиці викладання, недостатня організація індивідуальної та самостійної роботи учнів, байдужість і слабка підготовка вчителя);

- недостатній рівень вихованості (відсутність інтересу до навчання, слабка сила волі, недисциплінованість, відсутність почуття обов'язку і відповідальності);

- негативний вплив атмосфери в сім'ї (низький матеріальний рівень життя сім'ї, негативне ставлення батьків до школи, відрив дітей від навчальної праці, відсутність уваги з боку значущих дорослих; алко- або наркозалежність одного з близьких членів сім'ї).

Дослідження переконують, що ці причини по-різному впливають на хлопців і дівчат. Так, серед невстигаючих майже 80 % хлопців і 20% дівчат.

Визначення видів неуспішності є в роботі А.М. Гельмонта, який виділив три види неуспішності в залежності від кількості учбових предметів, стійкості відставання:

I – загальне і глибоке відставання – з багатьох або з усіх предметів довгий час;

II – часткова, але стійка неуспішність з однієї-трьох найбільш складних дисциплін (найчастіше це – математика, мови);

III – неуспішність – епізодична – то з однієї, то з іншої дисципліни, яку відносно легко ліквідувати.

Залежно від виду відставання у навчанні проводять відповідну навчальну роботу з учнями щодо його усунення. Подоланню епізодичного відставання сприяють: консультації з питань раціоналізації навчальної праці; посилення контролю за щоденною працею учнів; своєчасне реагування на окремі факти відставання, виявлення їх причини і вжиття оперативних заходів щодо їх усунення; індивідуальні завдання з вивчення пропущеного; контроль за виконанням заданого. Для подолання стійкого відставання з одного предмета чи предметів одного профілю необхідні: вдосконалення методики викладання предмета; доступне розкриття навчального матеріалу, розвиток мислення учнів; диференціювання завдань з усунення прогалин у знаннях; спеціальне повторення недостатньо засвоєних тем; заходи, спрямовані на розвиток інтересу до навчального предмета. Щоб подолати стійке і широкопрофільне відставання учнів, слід: вживати заходів щодо усунення епізодичного і часткового відставання; координувати дії всіх учителів з предметів, з яких учень не встигає. У процесі подолання неуспішності загалом усувають прогалини в знаннях та навичках самостійної навчальної праці; розвивають в учнів увагу, уяву, пам'ять, мислення; долають негативне ставлення до навчання і виховують інтерес до знань; усувають зовнішні чинники, що призвели до неуспішності. Один із шляхів подолання неуспішності – додаткові заняття з невстигаючими учнями. Із самого початку організації занять з невстигаючим учнем украй важливо завоювати його довіру, переконати в тому, що єдиною метою занять є допомога у навчанні, і таким чином пробудити в ньому віру у власні сили, бажання працювати якнайкраще. Методи і прийоми занять з такими учнями повинні бути різноманітними і водночас суто індивідуальними. Індивідуальний підхід означає, що вчитель орієнтується на індивідуально-психологічні особливості учня, будує навчання з урахуванням цих особливостей і працює, беручи до уваги різні типи особистості. Індивідуалізація навчання виявляється у виборі й застосуванні окремих методів і прийомів навчання, дозуванні домашніх завдань, підготовці варіантів класних і контрольних робіт (за ступенем їх складності). Таким чином, знаючи індивідуальні риси своїх учнів, педагог може застосовувати прийоми, які полегшували б їхню навчальну діяльність.

Рекомендації для вчителя:

- організувати освітній процес таким чином, щоб створювалося сприятливе середовище, в якому не акцентувалися б недоліки особливих навичок і здібностей, щоб кожний учень був у центрі “системи підтримки”;

- учень повинен мати можливість вибору завдання, яке відповідає рівню його здатності до засвоєння знань і способів навчальної діяльності, що виявляється у швидкості, легкості та глибині засвоєння наукової інформації;

- навчальні дії учня мають супроводжуватися успіхом. Для одних школярів це буде значний обсяг інформації, для інших - невелика її частина;

- формувати саморегуляцію навчальних дій, яка є організаційною навичкою виконання навчального завдання в певному порядку: визначення мети, орієнтовної основи (модуль значущих умов), програми дій, оцінювання та корекції в разі необхідності;

- стимулювати трудові зусилля, вміння та бажання створити матеріальні цінності, виховувати органічну потребу до праці як моральної якості нової людини.

У зарубіжних країнах неуспішність учнів долають індивідуалізацією навчання. Для відстаючих готують програмовані посібники, створюють спеціальні комп'ютери для індивідуальної роботи.

Використані джерела

1. Гриньова М. Саморегуляція та неуспішність школярів / М. Гриньова // Біологія і хімія в школі.- 2002.- №3. - С.6

2. Подолання проблеми низького рівня успішності учнів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14795/>

Над випуском працювала:

Окунінець Ж.М., голова ШМО вчителів
природничо-математичних наук,

Відповідальна за випуск:

завідувач методичного кабінету Саціна Н.Л.